



LUNDS
UNIVERSITET

Institutionen för psykologi

*Fitt
Familijskild
Cah*

Ritualers betydelse vid växelvis boende

Ylva Persson Lindström, Ola Lindskog & Yvonne Wallberg Andersson

Psykoterapeutexamensuppsats Vol. IV (2009):06

Handledare: Ingegerd Wirtberg
Examinator: Kjell Hansson

PST PSYKOTERAPEUTPROGRAMMET

Sammanfattning

Studiens syfte är att undersöka om det framväxer rutiner/ritualer som underlättar för barn med växelvis boende och har separerade föräldrar. 18 föräldrar är intervjuade, 13 kvinnor och 5 män som varit separerade minst ett år och har gemensam vårdnad av barn under 18 år. Analysen är deskriptiv och med en kvalitativ metod och livsvärldsfenomenologisk ansats. Det som framkommer i studien är att rutiner/ritualer har betydelse för att underlätta övergångar mellan två familjer. Ritualer stärker anknytningen mellan medlemmarna i hushållen och tvärtom dvs. en trygg anknytning ger bättre förutsättningar för ritualer. Bilden av föräldrar som lever singelliv kontra familjeliv blir tydlig och väcker nya frågor. Ytterligare forskningsområde är barns upplevelser av rutiner och ritualer vid växelvis boende.

Nyckelord. Rutiner, ritualer, växelvis boende.

Abstract

This essays purpose is to investigate the growth of routine and rituals for children who has alternately living and has separated parents. 18 parents were intervjued, 13 women and 5 men. They have been separated for at least a year and had joint custody for children under 18. The analyse is descriptive and whit a quality method and phenomenologic life-worldperspectiv. The study shows that routines and rituals have meaning in the sense of facilitating transitions between two families. Rituals strengthened attachment between members in a household and the opposite secure attachments gives better assumptions for rituals. The picture of parents who lives singe life verses family life get clearer and arouse new questions. Further research areas are children's experience of routines and rituals in alternately living.

Keywords: Routines, rituals, alternately living.

Inledning.....	1
Bakgrund	1
I FN-KONVENTIONEN.....	1
Växlings boende	4
Teori	6
Familjen ur ett anknytningsperspektiv	7
Familjen som institution	8
Myter om familjen.....	10
Rutiner och ritualer.....	12
Syfte.....	15
Metod.....	15
Validitet och reliabilitet.....	16
Intervju	16
Analys.....	17
Urval	17
Kritisk diskussion av metoden.....	18
Litteratursökning	18
Resultat	18
Bakgrundsfakta.....	18
Med barnens stigande ålder förändras rutiner	19
Överlämnandet	19
Vardagsrutiner	20
Ekonomi	21
Att komma överens på vuxennivå	24
Föräldraupplevelser	24
Resultatdiskussion	25
Slutsatser.....	28
REFERENSER.....	29
Bilaga 1	
Bilaga 2	

Inledning

Som blivande psykoterapeuter med familjeterapiinriktning tyckte vi att det skulle vara bra att fördjupa våra kunskaper inom området som gäller växelvis boende och det kunde vara intressant att undersöka vilken betydelse rutiner/ritualer har vid separationer där det finns gemensam vårdnad och barnen bor växelvis. Vilka rutiner/ritualer har utvecklats? Under arbetets gång har vi återkommit till frågan om vad som är en rutin respektive en ritual. Hur organiserar man sig kring detta? Vi har intresserat oss för en svensk normalpopulation och bestämde oss för att intervjua separerade föräldrar med gemensam vårdnad och växelvis boende.

Tre av fyra barn och ungdomar i ålder 1-18 år i Sverige, bor i en familj med sina ursprungliga föräldrar. Det innebär att 0,5 miljoner barn och ungdomar (27 %) har separerade föräldrar eller föräldrar som aldrig levt tillsammans. 5 % bor växelvis, ungefär lika mycket med sin mamma och pappa. Växelvis boende har blivit vanligare där föräldrar har gemensam vårdnad och kommer överens. 1984-85 bodde 1 av 100 barn växelvis medan det var 20 av 100 som hade den boendeformen 2003-04. Allra vanligast är det dock fortfarande att barn efter separation bor mest hos sin mamma.

Vi vill tacka informanterna för att de delat med sig av sina erfarenheter.

Bakgrund

Utgångspunkten i den svenska lagstiftningen är att ett gemensamt rättsligt föräldraansvar är bra ur barnets synvinkel men det förutsätter att föräldrarna kan samarbeta i frågor som rör barnet (Socialstyrelsen 2006).

I FN-KONVENTIONEN om barnens rättigheter konstateras följande:

"1. Konventionsstaterna skall göra sitt bästa för att säkerställa erkännandet av principen att båda föräldrarna har ett gemensamt ansvar för barnets fostran och utveckling. Föräldrar eller, i förekommande fall, vårdnadshavare har huvudansvaret för barnets uppfostran och utveckling. Barnets bästa ska komma i första rummet."

Ovanstående innebär att barnet har rätt till en nära och god kontakt med båda sina föräldrar. Därför är det viktigt att båda föräldrarna är delaktiga och aktiva i barnets uppfostran och utveckling. Intentionerna i både den svenska lagstiftningen såväl som i FN-konventionen är att båda föräldrarna ska vara delaktiga och ansvariga för sitt barn oavsett om de bor ihop eller ej.

Den gemensamma vårdnaden innebär att båda vårdnadshavarna har ett ansvar. De måste och ska samarbeta i frågor som rör deras barn. Det innebär inte att de måste vara överens men de måste kunna hantera sina delade meningar på ett sätt som gör att det inte drabbar barnet. Det betyder inte heller att barnet måste bo lika mycket hos båda föräldrarna. De måste tillsammans bestämma var barnet ska bo och hur den andra föräldern ska träffa barnet. Att var vårdnadshavare innebär att ha vårdnaden om barnet och se till att barnet får den omvårdnad, trygghet, försörjning, utbildning och fostran som det har rätt till. Detta tydliggörs i föräldrabalken.

Kap. 6 § 11. Vårdnadshavare har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. Vårdnadshavare skall därvid i takt med barnet stigande ålder och utveckling ta allt större hänsyn till barnets synpunkter och önskemål.

Vidare står det i

15 § (1 och 2 st.). Barnet skall ha rätt till umgänge med den förälder som det inte bor tillsammans med. Umgänget kan ske genom att barnet och föräldern träffar varandra eller genom att de har annan kontakt. Barnets föräldrar har ett gemensamt ansvar för att barnets behov av umgänge med en förälder som barnet inte bor tillsammans med så långt möjligt tillgodoses. Särskilt förordnade vårdnadshavare har ett motsvarande ansvar.

Att ha vårdnaden betyder alltså inte detsamma som att vårda. Men för det mesta är det dock samma personer som vårdar och har vårdnaden. Utgångspunkten i den svenska lagstiftningen är att ett gemensamt rättsligt föräldraansvar är bra ur barnets synvinkel men det förutsätter att föräldrarna kan samarbeta i frågor som rör barnet.

Samarbete mellan föräldrarna är viktigt och underlättar inte minst för barnets skull. För att föräldrarna ska kunna samarbeta är det viktigt att det finns en vilja och förmåga hos båda föräldrarna. Det är av vikt att båda föräldrarna pratar igenom hur det gemensamma ansvaret ska fungera i praktiken. Det måste också finnas en vilja att samråda i frågor som rör barnets

bästa. Det är viktigt att barnet har en relation till båda föräldrarna och att det underlättas av vardagliga och täta kontakter. Det har också visat sig att barnet mår bäst om det får träffa den föräldern som de inte bor hos ofta. Det gäller speciellt riktigt små barn. Det är också viktigt så långt möjligt att barnet får vara med och bestämma hur umgänget ska se ut (Socialstyrelsen, 2004).

Separerade familjers utveckling

Man kan också lyfta fram arbetstidens utformande rent historiskt utifrån synen på skilsmässor. Här har kvinnornas ökade förvärvsfrekvens påverkat deras möjligheter till självförsörjning. Enligt statistik från SCB lever 73 % av samtliga barn i familj med båda sina föräldrar. Det är dock stor skillnad mellan små barn och tonåringar. I späda ålder (0-2 år) lever drygt 90 % av barnen med båda föräldrarna men endast 60 % av äldre tonåringarna. 54 % av de barn som inte lever med bägge sina föräldrar lever med ensamstående förälder, vilket oftast är mamman (46). Endast 7 % av barnen lever med ensamstående far. Splittrade familjer är vanligast bland barn i arbetarhushåll och lägre tjänstemannahushåll än bland barn i övriga hushåll (SCB, 2005).

Hur man väljer partner är relaterat till både kön och utbildning. Lågutbildade män bildar familj i mindre utsträckning än högutbildade och för kvinnor är det omvänt om ej lika tydligt. Tittar man sedan på förhållandets varaktighet är det högutbildade män som har större varaktighet medan högutbildade kvinnor tenderar att bryta upp. Störst förutsättningar för förhållandets varaktighet har de par som har ett par års utbildning efter gymnasieskola och en konsekvens är att fler arbetarbarn än medelklassbarn får uppleva att föräldrarna skiljer sig. De beskriver vidare hur de svenska förhållanden och förändringar i familjemönster sammanfaller väl med mer globala trender. Kärnfamiljen som den vanligaste samlevnadsformen men att mer allmänna samhällstrender leder till större variationer i samlevnadsformer. Familjer splittras av många olika orsaker och nya familjebildningar tar vid. *Men de gemensamma barnen som länkar bildas nätverk av relationer. Den senmoderna familjen bildar en nätverksfamilj, ibland nationellt förankrad, ibland globalt* (Bäck-Wiklund & Johansson, 2003).

Växelvis boende

Barnens bästa är utgångspunkten vid gemensam vårdnad. *"Alla föräldrar, svenska eller utländska, vars barn är folkbokförda och har hemvist här i landet, kan, om de hellre vill, skriva avtal om gemensam vårdnad. Socialtjänsten (familjerätten), godkänner det om det inte är uppenbart att avtalet är oförenligt med barnets bästa."* (Socialstyrelsen 2006).

Boendet kan se ut på många olika sett men barnet kan bara vara folkbokfört hos en av föräldrarna. Föräldrar är skyldiga att efter sin förmåga bidra till barnets försörjning och det gäller oavsett om man bor ihop eller inte. Den förälder som inte bor ihop med barnet bidrar med sin del genom att betala underhållsbidrag, beloppet fastsätts i avtal eller dom.

Uträkningen sker på samma sätt vid gemensam vårdnad som när en förälder är vårdnadshavare. Kostnader kan reduceras vid umgänge med barnen antingen i efterhand eller när underhållsbidraget bestäms. Umgängesförälder har rätt till avdrag på underhållet om barnet bor eller vistas hos denne i minst fem sammanhängande hela dygn eller minst sex hela dygn under en kalendermånad. Om barnet bor varaktigt hos en förälder kan boendeföräldern få underhållsstöd (Socialstyrelsen, 2006).

Många föräldrar påpekat att det ekonomiska bidragssystemet som finns fungerar illa för dem som har växelvis boende. Att det bidrar till att skapa konflikter mer än att underlätta. *"Vid övergång till växelvis boende förlorar boföräldern underhållsbidraget och kan då hamna i en svår ekonomisk situation. Utgifterna för barnet anses inte minska på ett sätt som motsvarar förlusten i inkomst i form av uteblivit underhåll"*. Det har rapporterats att pappor har begärt att få halva tiden i syfte att slippa betala underhåll och att mammor vägrat att gå med på växelvis boende på grund av att de mister underhållsbidraget (Socialstyrelsen, 2002).

I Socialstyrelsens rapport (2004) beskrivs även ett anknytningspsykologiskt perspektiv och de refereras till Broberg och Bohlins arbete. Avseende risker för barnet i samband med skilsmässa finns kunskap som säger att osämja, konflikter och dålig kommunikation mellan föräldrarna är en stor riskfaktor för en ogynnsam utveckling hos barnet oavsett hur boende ordnas. Beslutsfattare/lagstiftare bör tas hänsyn till det i samband med vårdnadsutredningar (Socialstyrelsen 2004).

Författarna Bente och Gunnar Öberg intervjuade i sin första undersökning både föräldrar och deras barn om deras upplevelser av skilsmässan och de två vårdformerna växelvis boende och ensamvård (Öberg, 2002). Uppföljningen av de första intervjuerna gjorde paret Öberg 1999 - 2000 och man ville ta reda på om de slutsatser de den gången drog utifrån det de hört och sett var riktiga eller felaktiga. Hur anknytningen bör vidmakthållas mellan barn och bägge föräldrarna efter en separation i skilsmässosfamiljer i vårt land är fortfarande outforskat. Öbergs menar att det skulle vara värdefullt att belysa vilka förhållanden som gynnar och stärker en fortsatt anknytning mellan barn och frånskilda fäder (Öberg 2002).

I Socialstyrelsens rapport Växelvis boende (2004) beskrivs att 70 % av de tillfrågade som skäl till gemensam vårdnad uppgav att det var ur ett jämlikhetsperspektiv mellan föräldrarna och att ingen av föräldrarna ville avstå från vårdnaden av barnet. Det var ett vanligare skäl än att de angav barnets bästa som skäl. Fler positiva fördelar framhävs såsom att få behålla båda föräldrarna, kontinuiteten i kontakten med föräldrarna. En del negativa konsekvenser anges som avsaknad av en fast punkt och en känsla av splittring till följd av de ständiga bytena mellan bostad och föräldrar. De lyfter också fram förutsättningar för att boendeformen ska kunna fungera. Det är viktigt att bo nära varandra och att föräldrarna klarar av att samarbeta i vardagstillvaron. De bör också finnas en ömsesidighet och får inte finnas konflikter som leder till spänningsförhållande mellan föräldrarna. En annan fördel är att barnen får känna att ingen av föräldrarna favoriseras, att barnet är älskat och uppskattat av båda föräldrarna. Skilsmässan behöver inte upplevas som förödande utan kan i vissa fall vara uppskattat speciellt för tonårsbarn att "vila" upp sig från den ena föräldern (Socialstyrelsen, 2004).

I Öberg (2006) beskrivs hur det växelvis boendet var omgärdat av olika synpunkter men det byggde mer på observationer och erfarenheter ex från klinisk erfarenhet från Bup än på underbyggd forskning. Följden blev att man var mer fokuserade på det växelvis boendet istället för konflikten runt barnet, det vill säga det är inte boendet i sig som är det svåra för barnet. Paret Gunnar och Bente Öberg har i sin bok "Vuxna skilsmässobarn berättar" intervjuat 50 personer utifrån ett material som gjordes för ca 20 år sedan. Med det materiella i fokus såsom huset/lägenheten, den välkända miljön och inte det som var viktigast för barnen dvs. människorna runt barnet. I uppföljningen träffade man inga förvirrade eller skadade barn utan mer ängsliga föräldrar inför boendeformen dvs. det växelvis boendet. I den tidigare undersökningen (2002) fann man att under vissa givna förutsättningar var växelvis boende mycket positivt och givande som alternativ till ensamvårdnad. I Öbergs (2002) undersökning

visade det sig att barnen inte hade några svårigheter att känna sig hemma hos båda föräldrarna.

En annan kritik rör sig kring praktiska svårigheter såsom att barnen har "sina saker på fel ställe". Det visade sig att det var lättare för barn vars båda boenden låg nära varandra och växlade ofta. Man fann vidare att de föräldrar som valde växelvis boende hade ett bättre samarbete och utvecklade rutiner kring ex. hur man firade jul. De var rutiner som utvecklades och vidmakthölls genom många år. Öberg skriver också om att det som blivit tydligt i denna uppföljning är föränderligheten för föräldrar såväl som för barnen. Man påtalar också att ett misstag är sträva efter två fristående kärnfamiljer där ambitionen är att ha så lite med varandra att göra som möjligt och endast inskränka samarbetet till att hämta och lämna. Man påtalar att det viktigaste vid växelvis boende är att samarbeta och ha en god kommunikation. Att ha ett gott informationsutbyte både emellan sig men även mellan andra inbladade såsom ex skolan. Utifrån föräldraperspektivet nämner man att en förutsättning för att det växelvis boende ska fungera förutsätter en hyfsad relation och ömsesidig respekt för varandra (Öberg, 2002).

Teori

Valet av grundläggande teori om familjens livscykel har skett mot bakgrund av teorin även omfattar separerade familjers utveckling och livssituation. Teorin om familjens livscykel (Carter & McGoldrick, 2004) bygger på att familjen utvecklas med tiden. Alla familjer genomgår olika faser och problem uppstår ofta vid övergångar från ett stadium till ett annat. Det blir viktigt att konsolidera nya interaktionsformer och familjestrukturer. Familjens livscykel genomgår olika stadier som är knutet till specifika förväntningar och krav och om inte familjen lever upp till det uppstår problem. De olika faserna är enligt följande:

1. Obunden och ung. Perioden där en ung människa börjar lämna ursprungsfamiljen och fram till han bildar egen.
2. De nygifta. En ny familj ska etableras och ett nytt system bildas utifrån att de kommer från olika ursprungsfamiljer
3. Familjer med småbarn. En fasövergång med många svårigheter och möjligheter till utveckling.

4. Familjer med ungdomar. Utifrån tonåringen frigörelse kommer det idéer och impulser till familjen som kan vara starkt ifrågasättande och där föräldrarna befinner sig mitt i sin livscykel.
5. Frigörelseperioden. Det stadiet som ställer störst krav på flexibilitet och ger upphov till flest kriser.
6. Senare familjeliv. Stadiet där barnen flyttat ut.

Författarna (Carter & McGoldrick, 2004) menar att det är rimligt att anta att när problem uppstår handlar det om att man har problem i förhållande till sin utveckling och att det kräver att de omstrukturerar sig och förhåller sig på ett nytt sätt.

Familjen ur ett anknytningsperspektiv

Det centrala i anknytningsteorin (Broberg m fl. 2008) är att föräldrar och andra primära vårdnadshavare behöver skapa en trygg och säker bas för sina barn. En bas för att utforska sin omgivning och sedan kunna återvända till för att tas om hand. Detta är en förutsättning för att utveckla sunda känslomässiga relationer och för kognitiv utveckling. I frånvaro av föräldrar kan den ersättas av "signifikanta andra i den utvidgade familjen" dvs. den enhet som är formad av medlemmar som samarbetar och stödjer varandra. Det betonas också vikten av att se bortanför barn-föräldradyaden i ett familjeperspektiv att fostra barn är inte ett "enmansjobb" utan det är viktigt inte minst för ensamstående eller där det brister i den andre förälderns ansvar att det blir en angelägenhet för den "utvidgade" familjen, dvs. släkt, vänner grannar osv. Utifrån den utvecklingspsykologiska forskningen som främst sker i USA och England och där bristen på forskningsresultat rörande anknytning och växelvis boende beror på att växelvis boende är en relativt okänd företeelse. Det hänvisas till forskning som gjorts och gäller barn som är i ålder 2-3 års ålder och har haft växelvis boende. Där kommer man fram till att barn under det första levnadsåret behöver ha kontinuerlig kontakt med en vårdnadshavare utan längre avbrott. De personer som vårdar barnet och i synnerhet nattetid bör barnet känna väl och ha god erfarenhet av att ta hand om barnet sedan tidigare. På grund av barnets begränsade minne och att dess inre arbetsmodeller inte är uppbyggda krävs det hög grad av kontinuitet och samarbetsförmåga mellan omvårdnadspersonerna (Broberg m fl. 2008).

Utifrån det lilla barnets perspektiv handlar det om att hitta den minst dåliga lösningen vad gäller boendet vid en separation mellan föräldrarna. Då det är viktigast för det lilla barnet att utveckla en trygg anknytning till en person kommer det i konflikt med båda föräldrarnas engagemang i barnet. Men i det längre perspektivet är det viktigt att utveckla trygg anknytning till båda föräldrarna och det kräver ett aktivt engagemang av båda föräldrarna i barnets dagliga liv och det kan gynnas av ett växelvis boende i stället för ensamhushåll. De poängterar också att det växelvis boende i sig inte är en förutsättning för att utveckla eller bibehålla anknytning till föräldern. Man nämner vidare att det viktigaste är att det finns kontinuitet och anknytningsrelevanta situationer till den andra personen. Man ger som exempel att några timmar varannan söndag inte är tillräckligt. Vikten av ett genuint intresse för barnet som främsta prioritet måste stå tillbaka för föräldrarnas ”rätt till barnet” vid överenskommelse om utformningen av det växelvis boendet. Man påtalar också hur viktigt det är inte bara ur ett anknytningsperspektiv att ta hänsyn till barnets utvecklingsmöjligheter och hela livssituationen. Och för barn i alla åldrar är det viktigt att ha ett barnperspektiv och att det inte är föräldrarnas kalendrar och livsstil som styr. Man påtalar också vikten när det finns klara uttalade konflikter att försöka sätta barnets behov i centrum då barnet lätt kan ta på sig föräldrarnas konflikt (Broberg, m fl, 2006.)

Familjen som institution

I ”Den osynliga familjen” (Piltz & Gustavsdottir, 1994) beskriver författarna hur familjen som institution har överlevt sedan urminnes tider. Familjens uppgift som organiserare av dess medlemmar och allt vad det för med sig i form av omsorg, skydd, boende och kontakter med världen utanför. Man kan även betrakta familjen som en liten organisation som får sina roller utifrån kön, ålder erfarenhet osv. Det ställs stora krav på flexibilitet inte minst med tanke på hur omvärlden ständigt förändras. Enligt Piltz & Gustavsdottir organiserar familjesystemet sig kring sina uppgifter såsom ex. arbete, boende, resor och alla vardagliga aktiviteter som en familj har. Utifrån dessa vardagsaktiviteter växer ett mönster fram i organisationen och vidmakthålls av dess medlemmar. Familjen som socialt system har utvecklats under många år. Utvecklingen har också skett i samspel med den kultur och levnadsförhållande som funnits och följaktligen gett olika former av familjer. I ”den osynliga familjen” har författarna gett exempel på några ekologiska teser som gäller för sociala system och familjer. Att sociala system har utvecklats i samspel mellan system och omgivning. Författarna lyfter också fram olika sidor av systemteorin. Systemteorin är en av många olika teorier för socialt samspel och

att verkligheten organiseras utifrån begrepp som system, undersystem, hierarki, gränser processer och struktur.

Teorin kan även användas för att beskriva hur system förändras genom samspel av krafter relaterat förändringar. Teorin innehåller en epistemologi, d v s antagande om verkligheten. Ett antagande är att beskrivningar aldrig är "frikopplade" från den som beskriver. Man nämner också Gregory Bateson och distinktionen mellan att kartan och terrängen. Bateson menar att vi måste skilja mellan kartan och terrängen i synen på familjer. Författarna menar också att systemteorin eller det systemiska hållningen präglas av nyfikenhet och sökande efter förståelse i dialog med dem de gäller. Systemteorin ger oss ramar för att förstå det enskilda systemet, ex familjen (Piltz & Gustavsdottir, 1994).

Frågor som rör sammanhanget i familjens vardagsliv handlar om familjekultur (Fiese, 2006). Grupper även familjer regleras genom praktiska rutiner som delas brett och djupt och ger individen tillhörigheten till en grupp. Rutinerna förbättrar deltagandet för barnen i familjen och ger de möjligheter till att ta större ansvar. Rutinerna genomsyras av mening som reflekterar en grupps värden och värderingar. En krånglig fråga är att undersöka en kulturs vardagsfrågor och värdegrund då det ofta förekommer tvetydigheter. Tvetydigheterna är främst språkbaseade ex kvalitetstid och familjetid. Exempelvis kvalitetstid kan leda till språkliga missförstånd då det innefattar personer, tid och kvalitet. Man kan inte ha kvalitetstid med barn om de inte är närvarande (Fiese, 2006).

Omgifta familjesystems former (Whiteside, 2006) är komplexa och har stor variation. Familjemedlemmarna ingår i ett brett nätverk med människor som är i relation med varandra genom skilsmässa och omgifte. Ett barn kan ha styvmor eller styvfar eller bådadera. Det kan finnas styvsyskon, halvsyskon i det ena eller båda hushållen. De biologiska föräldrarna kan vara skilda, aldrig ha gift sig eller vara döda. Alla dessa personer med olika kombinationer blir det som kan kallas ett barns psykologiska nuvarande familj. Detta har stor betydelse utöver vårdnads - och umgängesrättsformer. Familjen utformas i samspel med sin omgivning genom att värna familjesystemets logik och familjen väljer en organisation som passar den. Familjen gör de val de gör utifrån en inre logik och strävar efter en balans och ingrepp i familjen måste vara begripliga för dess medlemmar. Familjen påverkas av familjemedlemmarna och deras olika dagsscheman, den tid man befinner sig i hushållet inverkar till hemkänsla.

De möjligheter till gemensam tid som ges påverkar familjemedlemmarnas grad av intimitet, informationsutbyte och möjlighet att påverka beslut. Former för schemalagt inflytande, antalet gränsövergångar mellan olika hushåll som familjen måste hantera har betydelse för medlemmarnas förmåga att hantera den kroniska känslan av förlust/saknad mellan barnet och deras föräldrar (Whiteside, 2006).

Författarna (Fiese, 2006, Piltz & Gustavsdottir, 1994) skriver också om hur familjen utvecklas avseende omvårdnad utvecklande av skydd och ekonomiska resurser samt få hjälp med problemlösning och stöd när de inte mår bra. Omvärldens ständiga förändring är något som familjen måste hantera genom att själva förändras. Familjen genomgår olika faser och att varje livsfas har sina specifika faser och skeende som man måste förhålla sig till. De skriver också om hur det kräver att familjen omorganiserar sig. Det kan också vara problematiskt då man lämnar det invanda och ger sig in i det okända. Exempel är när barnen går in i tonårsfasen eller när någon lämnar eller kommer till familjen (Fiese, 2006, Piltz & Gustavsdottir, 1994).

Whiteside (2006) anlägger ett utvecklingsperspektiv på familjebildningsstadier i omgifta familjesystem. Hon menar också att barn har olika kognitiv förmåga och psykologiska behov vilket betyder att det kan vara helt olika upplevelser för barn i samma familj. Under de två första åren i familjebildningen har de flesta tankar om att bli en kärleksfull familj som står varandra nära och som läker skador från tidigare. Från andra till femte året, mellanperioden, är rekonstruktion och reorganisation i fokus. Det är den tid då barnet flyttas ut ur parrelationen och gränserna kring det gifta paret stärks såväl de gränser kring styvrelationer som barnet har. Skillnader mellan de två olika hushållen barnet vistas i blir tydliga. I denna fas är också skilsmässor mest frekvent. Efter det femte året, senare stadier, blir det solidarisering med styvfamiljen och det bildas familjenormer som paradoxalt nog brukar infalla när barnet går in i tonåren med den utveckling som förekommer med att ifrågasätta gränser och allmänt kaos. Desto yngre barnet är vid tidpunkten för omgifet ju lättare har barnet att acceptera och knyta känslomässiga band till styvföräldern (Whiteside, 2006).

Myter om familjen

Det har uttryckts oro kring familjens upplösning genom historien (Bäck-Wiklund & Johansson, 2003) och under 60-70 talet pratades om kärnfamiljens upplösning. Familjen har

genomgått stora förändringar ex. fler skilsmässor, färre barn och mindre hushåll. Men bara utifrån det kan man inte dra slutsatser om familjens död. Under 1980-talet bestod ett hushåll av i genomsnitt två medlemmar jämfört med 1870-talet av fem medlemmar. Ökningen av antalet skilsmässor skulle vara ett bevis på familjens upplösning. Författarna (Bäck-Wiklund & Johansson, 2003) menar att man se skilsmässor som ett möjligt alternativ till ny familj. Det kan innebära att barnen får tillgång till fler relationer i stället för färre. Efter skilsmässan finns båda föräldrarnas nätverk kvar men det kan ske skiftningar i lojaliteter. De skriver vidare att det är en myt om de minskade familjenätverken då den enskilde i stället fått ett större och man hänvisar bl.a. till den ökade medellivslängden.

Det diskuteras även i litteraturen (Bäck-Wiklund & Johansson, 2003, Fiese, 2006, Whiteside, 2006) om familjen som en förhandlingsarena där den vanligaste formen av länkat familjesystem bestående av en kvinna som gifter om sig eller blir sambo med en ny man, med eller utan barn. Frågeställningen gäller var i det länkade familjesystemet förhandlingarna pågår och vilka som deltar. Redan i splittringen av kärnfamiljen splittras man på två hushåll. Förhandlingsarenan förändras och blir hushållsöverskridande. I det länkade familjesystemet blir samspelet mellan dess medlemmar en förhandlingsrelation. Två viktiga principer som författarna lyfter fram som styr förhandlingarna är lojalitet och rättvisa. Men de menar också att flexibiliteten är viktig för alla medlemmarna för att klara av att leva i föränderliga familjesystem. De lyfter också fram den nutida familjens svårigheter men även möjligheter. Medlemmarna i det länkade familjesystemet präglas av osäkerhet i fråga om beslut och handlingar. Det ställer även nya krav i gamla och nya förhållande och de tvingas som förhandlingsaktörer hitta nya former för ett fungerande familjeliv.

Den brittiske familjeforskaren David Morgan ” (Morgan 1996; ref. i Bäck-Wiklund & Johansson 2003) för fram den nya iden om ”family practices” som ett eget forskningsområde. Hans huvudargument för att diskutera familjepraktiker är att begreppet ”inkluderar flödet mellan den som observerar och den som observeras. Det är att betrakta något som pågår dagligen till skillnad från att betrakta som objekt eller ting. Utifrån detta synsätt kan man betrakta familjen genom vardagshandlingar och familjen blir praktiker som kan förstås, beskrivas och analyseras genom det mänskliga, vardagliga handlandet och den mening man ger det. I Morgans arbete förs den konkreta handlingen in dvs. både det man gör men även det man säger att man gör.

Familjen kan ses som en enhet (Gillis 1996; ref. i Bäck-Wiklund & Johansson, 2003) där vi får utrymme för tankar, känslor och närhet. Analys av familjeritualer och dess förändringar över tid visar att tillhörigheten till familjen är viktig och att det bygger på gemensamma värderingar som vi kan identifiera oss med. Familjen är något vi lever med dagligen men också något vi lever med i våra tankar dvs. att vi har två familjer. Det är två oförenliga familjer en som vi har vår dagliga kamp med och en som vi lever med i våra tankar och lätt kan idyllisera och som framförallt inte sviker oss. Skillnaden mellan ideal och verklighet är en av den samtida familjediskursens inneboende motsättningar

Sociologerna (Schjöldt & Egeland, 1994) lyfte fram tidsaspekten hos familjen som social enhet först på 1950-talet utifrån ett systemteoretiskt perspektiv. Utifrån familjeteorins utveckling tog man i början mer hänsyn till här och nu och fokuseringen var så viktig att man till och med använde beteckningen på latin "Hic- et- nunc". Förändringen i familjen sågs som en självklarhet men att förändringen i sig inte var intressant utifrån ett teoretiskt synsätt. Utifrån ett systemteoretiskt synsätt där ett systems funktion vid en tidpunkt är relativt oberoende av tidigare organisering. Principerna kallas ekvifinalitet och betyder att olika processer leder till samma resultat. Överfört på familjen som system är nuläget det intressanta. Familjen som system har också beskrivits som stabilt och inte så förändringsbenägen. Betoningen har legat på homeostas och feedback. Utifrån ett här och nu perspektiv vid en analys av familjen är det viktigt att se familjesystemet under utveckling.

Rutiner och ritualer

Rutiner är instrumentella, punktliga och upprepas under en speciell tid och har tyngdpunkten på vad som ska göras (Olson & Petitt, 1999). Något som återkommer, till exempel vad vi gör morgonrutin att gå upp vid en speciell tidpunkt, äta sin frukost och andra morgonbestyr eller rutiner vid måltider, att gå och lägga sig eller att gå hemifrån. Rutiner utförs ofta mer omedvetet när de väl uppstått och de är direkt observerbara och lätta att känna igen för utanförstående. Rutiner upprepas och anpassas till situationen. Vilka som normativt ingår i kärnfamiljen tycks klart och några rutiner krävs inte för denna tydlighet men när det gäller den nya familjen kan det krävas att man har återkommande rutiner för att göra detta tydligt till exempel att barn kommer ungefär samtidigt vid växlingar och att familjen har rutiner som ritualiseras för att alla ska känna en tillhörighet, samhörighet med de övriga.

Rit och ritual, handling och beteende som utifrån bestämda regler och normer har en symbolisk innebörd och organiserad funktion (Olson & Petitt, 1999). Den skillnad som ibland görs mellan rit och ritual betonar att en ritual avser en viss förrättning eller högtidlig akt, exempelvis begravning eller bröllop. Att använda ritualer hjälper människor att hantera relationer och definiera sociala sammanhang; det bidrar bl. a till att överbygga tvetydigheter i sociala situationer, markera gränser mellan olika stadier, åldrar och samspeletsformer, liksom att tydliggöra roller, förväntningar och medlemskap i sociala grupper. Ritualer har olika sociala funktioner. De hjälper människor att agera och uttrycka känslor som kan vara riskfyllda, men som i det sammanhang som ritualen utgör vanligtvis är ofarliga. De bidrar till att skapa självständiga sociala enheter, genom att särskilja sociala grupper från varandra och stärka deras identitet. De förstärker och utvecklar relationer varar och ökar sammanhållningen i sociala grupper, och bevarar och utvecklar värderingar. De hjälper även till att markera förändringar i individer, familjers och gruppers livscyklar.

Familjeritualer. Beteendemönster inom en familj som har uppstått inom familjen och som familjemedlemmarna upplever som påbud. Innefattar gemensamma och delade förväntningar mellan familjemedlemmar avseende speciella tillfälle: högtider, helger, måltider, förändringar i familjelivscykeln etc. (Olson & Petitt, 1999).

Ritualer har också en betydelse under familjelivscykeln (Imber-Black & Roberts 2003) utifrån var man befinner sig i livet och hur ritualer vidmakthålls. Olika typer av familjeritualer beskrivs, i den underritualiserade familjen firar man inte eller minimerar firandet av viktiga händelser och övergångar. I underritualiserade familjer finns få tillfällen för gemenskap och gemensamma aktiviteter. Vid olika kriser i livet som till exempel en separation blir det svårt att upprätthålla ritualerna och tillvaron blir kaotisk fram till att man kan komma överens om nya rutiner. Ojämma eller ojämliga ritualer kan uppstå i familjer där det till exempel finns etniska eller religiösa ritualer och traditioner där den ena partners traditioner får ge vika för den andres. Tomma ritualer utövas i en känsla av skyldighet med lite känsla för det eller de som ska firas eller uppmärksammas, till exempel kan en familjemedlem förbereda firandet och andra deltar halvhjärtat.

Evan Imber-Black (2003) skriver i inledningen till sin bok att betydelsen av ritualer inte ska underskattas utifrån den integrerande kraft de har när det gäller att flytta mellan två familjer som det handlar om vid växelvis boende. Vikten av att skapa nya gemensamma ritualer kan

inte nog understrykas. Genom boken har man uppmärksammat hur ritualer fungerar för män och för kvinnor att skapa och uttrycka könsroller. Ritualer kan vara användbara för att underlätta komplicerade livscykel förändringar och kan vara meningsskapande.

Ritualer är en central del av livet och behöver sättas in i ett sammanhang där det kan handla om hur måltiderna delas tillsammans eller hur viktiga händelser markeras (Imber-Black & Roberts 2003). De är en lins, genom vilken vi kan se våra känslomässiga anknytningar till våra föräldrar, syskon, make, barn och kära vänner. Ritualer ger oss platser att vara lekfulla, att utforska meningen med våra liv, återarbeta och återbygga relationer i familjen. De kopplar oss till det förflutna, definierar vårt pågående liv. Det visar oss vägar till vår framtid medan vi för vidare ceremonier, traditioner, symboler och sätt att vara tillsammans från tidigare generationer (Imber-Black & Roberts 2003).

Till skillnad mot dagliga rutiner, t ex som att borsta tänderna, formar, erövrar och uttrycker ritualer relationer (Imber-Black & Roberts 2003). Firande av storhelger, traditioner som födelsedagar och årsdagar och majoriteten av livscykelritualer som bröllop skolavslutningar som kräver medveten planering och förberedelser en tid innan, så upprätthålls våra dagliga återkommande ritualer i det närmaste automatiskt. Den dagliga ritualens till synes omedvetna natur gör att den kan fortsätta utan välbehövliga förändringar när familjen förändras och kräver en skiftning i ritualen.

Att som familjemedlem delta i de dagliga ritualerna talar om för oss gång efter gång hur vi relaterar till varandra (Imber-Black & Roberts 2003). Dagliga ritualer definierar gränsen mellan familjen och världen utanför. Till exempel, när en familj sätter sig ner för en måltid, eller sätter sig i bilen för en utflykt skapas en känsla av familjens egen speciella organisation. Genom att repetera dagliga ritualer, framkallar/frammanas familjedelaktighet ständigt utan ord. Vem du är nära, vem du har distans till, vem som är inne vem som är ute allt blir tydligt när du tittar på dina dagliga rutiner. Genom att utforska grunden till sina ritualer kan man börja experimentera med förändringar. Sådana förändringar är viktiga att prata igenom och ska betraktas som "experiment" för att gynna öppen reflektion, finjustering fram till att alla familjemedlemmar känner sig nöjda. Ritualer vid avsked och återkomst till hemmet vid de dagliga uppbrotten till t ex skola och arbete är en speciellt viktig fråga för "den nya familjen" eftersom barn och föräldrar kanske säger adjö och inte träffas på flera dagar, veckor eller månader. Betydelsen av en återkommande återkomst ritual är när barnet överlämnas till

en förälder till den andra för att skapa en bro från den ena familjen/enheten till den andra. Detta möjliggör för barnet att prata om erfarenheten av övergången mellan familjerna. En enkel ritual som speglar barnets liv i två familjer, som t ex femton minuter fika för att prata om hur det är att åka från pappas hus till mammas just den här gången. Vad har barnet saknat och vad ser det fram emot och vad har hänt under tiden som barnet varit hos pappa – ger tillåtelse att flytta mellan två världar (Imber-Black & Roberts 2003).

I en longitudinell studie har man undersökt hur det kommer sig att vissa familjer har lättare för att iscensätta ritualer än andra och det man kom fram till var att den tidiga anknytningen hos föräldrarna hade betydelse. Två föräldrar med trygg anknytning hade lättare att iscensätta ritualer medan två föräldrar med otrygg anknytning beskrevs ha ritualer som var rigida alternativt underritualiserade.(Leon & Jacobvitz, 2003).

Syfte

Syftet är att undersöka om föräldrar som separerat och hade gemensam vårdnad med växelvis boende har utvecklat rutiner och ritualer.

Vilken betydelse har rutiner och ritualer vid separationer när det finns gemensam vårdnad och barnen bor växelvis?

Vilka rutiner har utvecklats?

Har ritualer utvecklats?

Hur organiserar man sig kring detta?

Metod

Den kvalitativa metoden är en forskningsmetod som syftar till att ge kvalitativ empiri och avser att skapa en djupare förståelse för ett fenomen (Starrin & Svensson 1994).

Vi har valt att göra en intervjustudie med en livsvärldsfenomenologisk ansats. E. Husserl (ref. i Bengtsson, 2001) introducerade fenomenologin som avser att systematiskt undersöka livsvärlden dvs. den värld vi dagligen lever i, erfar, talar om och tar för givet i alla våra aktiviteter. Målet för all livsvärldsforskning (Dahlberg et. al.2001) är att upptäcka, analysera, klargöra och beskriva innebörder. Inom fenomenologisk livsvärldsforskning är begreppet fenomen centralt. Ett fenomen kan definieras som en företeelse så som den uppfattas upplevs eller erfars av någon. Merlau-Ponty (1997) menar att språket har en mening och att språket inte förutsätter tanken utan fullbordar den. Om tanken existerar för sin egen skull utan att

frambäras av talet och kommunikationen skulle tanken hamna i det omedvetna i samma stund som den tänks, vilket gör att den inte existerar för sig själv. På så sätt menar Merleau-Ponty att vi ger oss vår tanke genom det inre och yttre talet.

Den fenomenologiska analysen av kvalitativa data är deskriptiv. Data insamlas genom t.ex. intervju som ses som en naiv beskrivning som ges av informanter (Dahlberg et.al.). Forskarens bearbetning av insamlade data är också deskriptiv, målet är att beskriva ett fenomen och dess mening. Beskrivningen omfattar att undvika att tolka, konstruera eller förklara. Viktigast är att forskaren står så nära originaldata som möjligt. Å andra sidan är det viktigt att forskarens beskrivning inte är naiv utan analysen bearbetas genom reflektion. Det är också viktigt att forskaren tyglar sin förförståelse och förhåller sig så öppna som möjligt inför de data som informanterna presenterat. För att göra detta möjligt görs analysen i flera olika steg där man förflyttar sig mellan helhet och delar i flera steg med syfte att fånga essensen och få fram nya helheter.

Validitet och reliabilitet

Validitet avser att mäta det som är relevant i sammanhanget medan reliabilitet avser att mätningen sker på ett tillförlitligt sätt. Ett problem är att den tidiga rörelsen för kvalitativ forskning övertog den positivistiska definitionen av validitet emedan det senare har visat sig att generella forskningsregler som baseras på mätbarhet är otillräckliga för att få fram objektivitet i livsvärldsforskning. Den humanvetenskapliga forskningsförståelsen av problemet bör istället speglas mot begreppet objektivitet. Viktiga aspekter på objektivitet är den metodologiska bearbetningen av empiriska data samt att forskaren har god självkänedom (Dahlberg et al 2001). Grundantagandet för fenomenologi "att vända sig mot sakerna och att vara följsam mot sakerna" denna öppenhet kan utvecklas så att de även gäller som kvalitetskriterier i kvalitativ metod (Starrin & Svensson 1994).

Denna studies författare har valt livsvärldsfenomenologisk metod för analys av intervjumaterialet som enligt Starrin & Svensson (1994) är den nutida metod som bäst lämpar sig för att få en djupare förståelse för fenomen eller ritualer i människors vardagsvärld.

Intervju

Halvstrukturerad intervjuteknik valdes för att ge en likartad utgång och analysläge för de som genomför intervjuerna. En frågematris (bilaga 1) utformades med 44 frågor för att täcka

frågeområdet De intervjuade har ombetts beskriva sina upplevelser och erfarenheter av hur de utformat rutiner för sina barn med växelvis boende. Intervjuaren har antecknat svaren i frågeformuläret och spelat in samtliga (15) intervjuer på band för att kunna analysera materialet. 3 av intervjuerna var provintervjuer där noggranna anteckningar fördes under intervjun som efter granskning också valdes att medtagas i studien.

Analys

Enligt Dahlberg et.al (2001) är öppenhet och följsamhet gentemot materialet en grundläggande förutsättning för analysen. Dahlberg et al menar vidare att öppenheten är en förutsättning för förmågan att se klarsynt och att finna det unika i berättelsen. Öppenhet har sina begränsningar i forskarens egen förståelse vilket intervjuarna fått arbeta med under processen genom att samtala om varandras förståelse av fenomenet för att undvika att tolka, konstruera eller förklara och för att vara textnära i berättelserna. Dataanalysen startade med att denna studies författare läst och lyssnat på intervjuerna upprepade gånger tills en förståelse och närhet till intervjuerna uppnåts. I den analyserande fasen har likheter, skillnader och mönster eftersökts från vilka de meningsbärande innebörderna framträtt. Den analyserande fasen har präglats av att frågor ställts till texten om vad som sägs, hur det sägs och vad innebörden är. I denna fas har texten bytt skepnad från att vara objekt till att bli subjekt som författarna kunnat föra dialog med t.ex. hur personen upplever hur rutiner för barnen växt fram efter en separation och hur en del av dessa rutiner formats till ritualer. Genom att observera likheter och olikheter i materialet har mönster av upplevelser och innebörder kunnat framväxa. Det subjektiva livsvärldsperspektivet uttryckt genom intervjuer har transformerats till en professionell och vetenskaplig beskrivning med fokus på det undersökta syftet. Under arbetets gång har mönstret ändrat karaktär vilket medfört att arbetet rört sig mellan helhet och delar innan det slutligen resulterat i en essensbeskrivning. Målet med analysen har varit att beskriva data på ett sådant sätt att ny förståelse av fenomenet ska kunna ges till andra än undersökarna.

Urval

Urvalet av de intervjuade har skett med snöbollsmetoden d.v.s. de första informanterna fick vi genom att granska vårt närområde två var grannar och en var klassförälder. De intervjuade har tillfrågats om de kan rekommendera någon ny intervjuperson. På så sätt har 20 personer tillfrågats om de var villiga att låta sig intervjuas. De första informanterna fick vi genom att

granska vårt närområde två var grannar och en var klassförälder. Två personer tackade nej till intervju när de erhållit informationsbrev (bilaga 2) då det visade sig att de missförstått syftet med intervjun som de fått muntligen presenterat för sig av tidigare intervjuad. Informanterna som är intervjuade är separerade sedan minst ett år för att det skulle vara möjligt att se om det utvecklats rutiner och ritualer.

Alla informanter har fått ett informationsbrev som bl.a. innehåller information om att deltagande är frivilligt och att man när som helst utan att ange skäl kan avbryta intervjun. Denna information gavs också i starten av varje intervjutillfälle.

Kritisk diskussion av metoden

En större andel av informanterna var kvinnor vilket kan spegla uppsatsskrivarnas sammansättning. Att vara tre intervjuare kan ge både ökad trovärdighet, genom att vi fått ett likvärdigt resultat, men också en försvårande faktor då vi är tre olika personer med olika förförståelse och förkunskaper inför arbetssättet. För att minimera dessa risker har det utarbetats ett halvstrukturerat frågeformulär som noggrant bearbetats både utifrån ett livsvärldsperspektiv och utifrån ett systemiskt perspektiv.

Litteratursökning

Vi har gjort litteratursökning i följande databaser: Elin, Pubmed, Cinahl

Vi har gjort sökning på Google med sökord växelvis boende + blogg och fick 2330 träffar den 22/2-09.

Resultat

Bakgrundsfakta

18 intervjuer genomfördes under perioden 13/10-08-13/1-09.

Det var 13 kvinnor och 5 män. De var födda mellan 1956 och 1976 och separerade mellan 1997-2007. Vid intervjutidpunkten hade 11 ingen ny familj medan 7 hade etablerat ny familj. 1 var arbetslös 4 var egenföretagare 7 arbetade med sjuk/hälsovård 4 var privatanställda och 2 var kommunanställda. Barnen med växelvis boende var mellan 1 och 23 år. 3 barn var under 5 år. 5 barn var mellan 10 och 12 år. 23 barn var mellan 13 och 19 år och 3 barn var mellan 21 och 23 år. En del av barnen hade flyttat till eget boende. 32 av barnen bor fortfarande hemma.

Avståndet mellan föräldrarna var från 0,5 km till 800 km. Flertalet barn hade ett kort avstånd mellan sina föräldrar. 11 av de intervjuade bodde i hus och 7 bodde i lägenhet.

Samtliga föräldrar hade gemensam vårdnad.

Rutiner

Med barnens stigande ålder förändras rutiner

Utifrån våra intervjuer kan man tydligt se att barnens ålder är avgörande för deras inflytande på sin boendesituation. Det är också tydligt att föräldrarna ser det som en naturlig process. Rutiner förändras inte bara utifrån barnens stigande ålder det förändras även av föräldrarnas förändrade livssituation.

"Barn behöver rutiner"

Överlämnandet

I vårt material kan man se att den vanligaste rutinen är att barnet lämnas av den förälder som den vistas hos. Det hämtas med andra ord inte. Det är inte heller ovanligt att barnen transporterar sig själva mellan föräldrarna. Den övervägande majoriteten har en fast rutin för överlämnandet, men det är inte heller ovanligt att utifrån den ramen råder en viss flexibilitet.

"Inte vara rädd/feg för att ta steget på grund av barnet"

I ett fall var beslutanderätten överlämnat helt till barnet som fick bestämma var det skulle vara och när. De äldre barnen gjorde överenskommelser med föräldrarna om tider för växlingen. I ett fåtal fall vägrade den ena föräldern att hämta eller lämna och konsekvensen var att den andra föräldern fick sköta det. Skolan/förskola är en vanlig arena för överlämnandet förutom hemmet. Det är vanligt att en förälder lämnar i skolan på morgonen och den andre hämtar på eftermiddagen. Vad gäller det som barnet behöver ha med sig är allt giltigt såsom att man packar allt till att man har dubbla uppsättningar. I en familj fanns även hund som transporterades mellan det växelvis boendet. I fåtal fall var det helt upp till barnet att avgöra vad de skulle ta med sig mellan hemmen. Vi kan också konstatera att det geografiska avståndet mellan föräldrarna är av betydelse. Det är ingen större katastrof om barnet glömt något utan kan själv ombesörja hämtning av det som saknas om man bor relativt nära varandra. I en familj var det tidigare vanligt att teven flyttades medan det nu är datorer. I ett fall var det väldigt viktigt att barnets smutsvätt tvättades där det blivit smutsigt.

"Utgå från barnens behov"

Vardagsrutiner

I de intervjuades familjer fanns fasta tider för måltider. Familjernas matrutiner var olika från allt till helt fastlagda t.ex. att det alltid var mamman som stod för planering, matinköp, tillagning eller att de äldre barnen stod för matlagning någon dag i veckan med hjälp av matlagningsschema till mer lösliga rutiner beroende på föräldrarnas situation. I de flesta familjer hade barnen en fast plats vid matbordet.

"Allt ska vara klart till middagen på måndagskvällen"

~~I kontakter~~ med skolan eller förskolan var det skolans rutiner som familjerna följde. Det såg olika ut om skolan eller dagis skickade ut skriftlig information till en eller båda föräldrar. En del skolor har information på sin hemsida tillgänglig för elever och föräldrar.

Ansvar för läsläsning togs av den förälder barnet vistades hos om inte barnet själv tog det ansvaret. I ett fall gick barnen hem till mamman och läste läxor om det var för mycket som hände hos pappan när de fått ett nytt syskon.

För fritidsaktiviteter och lek eller samvaro med kamrater på fritiden var det vanligaste att den förälder barnet visades hos var den som såg till att barnet deltog eller arrangerade lek med kompisar. I en del fall var det föräldrarnas intresse och specifika kunnande inom ett visst område exempelvis ridning eller fotboll som avgjorde att det alltid var mamman eller pappan som medverkade. Det är inte ovanligt att bägge föräldrarna deltar vid aktiviteterna.

"Vi bor båda bredvid idrottsplatsen och båda är med på träning och matcher"

I ett fall hade föräldern allergi och kunde inte delta av den anledningen. När barnen var lite äldre skötte de oftast aktiviteten själva men behövde kanske hjälp med transporten.

Tydliga rutiner för de små barnen var nattningsrutinerna. Ett barn hade gosdjur som följde med i båda familjerna. Barnen hade fasta tider för att gå och lägga sig fram till sena tonåren när de fick bestämma tiden för sänggåendet själva. Det var vanligt att föräldrar eller syskon läste godnattsaga. Det kunde se olika ut för barnet om det vistades hos mamma eller pappa

mën det var ovanligt att rutinen förändrades i det hem de somnade i. En del föräldrar hade avtalat om att ha samma tider och rutiner för barnet.

Ekonomi

När vi granskar vårt material kan man se att över hälften av våra informanter bidrar lika mycket när det gäller att ge gåvor till barnen. I två fall var det på det sättet att föräldrarna köpte gåvor/presenter var och en för sig och att presenterna stannade där barnet var. Det förekom i flera fall att gåvorna köptes i samråd så att det inte köpte samma saker. I ett fall hade pappan bestämt att gåvor från honom stannade där. Det lyftes fram utifrån en konflikt med mamman medan mammans gåvor fick barnet ta med sig. Det förekom i tre fall att föräldrarna rådgjorde tillsammans när det gällde större och dyrare inköp. Det framkommer också vid större högtider ex. konfirmation, studentavslutning o d l samråder föräldrarna och delar på kostnaderna. En mamma upplever att hon stått mycket för inköpen till barnen. I minst tre fall var det pappan som stod för de större kapitalinköpen till barnen och skälen som uppgavs till det var att han hade betydligt bättre ekonomisk situation än mamman. Ett citat som en intervjuad mamma berättade:

"Han tycker om att spendera på sina barn"

I de familjer där det var två barn som hade växelvis boende var det vanligast att föräldrarna hade var sitt barnbidrag. Det mest vanliga var annars att mamman hade hand om barnbidraget. När barnen var äldre fick de själva ofta disponera barnbidraget.

"Att bestämma sig för att fortsätta att prata om barnen oavsett om man inte är överens om till exempel ekonomin. Att vara vuxen i relationen"

I två fall hade mamman underhållsbidrag. I ytterligare två fall betalade pappan underhåll enligt Försäkringskassans norm. I två fall var det utformat så att var och en stod för utgifterna när barnet vistades där. I ett fall åtog sig mamman att ha ett sparande till barnen efter överenskommelse med pappan. I ett fall var det ekonomiska åtagande inte löst mellan föräldrarna och pappan hade valt att inte betala underhåll enligt Försäkringskassans norm. Mamman uppgav att hon inte orkade driva det vidare och hänvisade till att man tidigare hade haft så stora konflikter rörande det växelvis boende att hon helt enkelt inte orkade driva det vidare. I ett fall är barnet handikappad och vårdbidraget går till mamman enligt överenskommelse med föräldrarna.

Angående fickpengar till barnen kan se att det huvudsakligen ser ut på det sättet att barnen får fickpengar där de huvudsakligen bor. I ett fall var det en farmor som kompenserade ett barn ekonomiskt och skälet för det var att det andra barnet hade en dyr hobby (ridning) som mamman betalade. I vårt material kan man också se att barn får fickpengar vid behov. Det kan även vara att mamman betalar fickpengar men barnen får extra av pappan och andra släktingar. I ett fall betalades inga fickpengar utan barnen fick pengar när dom behövde det eller snarare när föräldrarna tyckte det. I ett fall stod pappan både för fickpengar men även större kapitalinköp utifrån en bättre ekonomisk situation. Det vanligaste är som tidigare nämnts att där barnet vistas står den föräldern för de tillfälliga kostnader som uppstår. I ett fall var det mamman som betalade vissa fasta kostnader som t ex. försäkringsavgifter och föreningsavgifter.

Det framkommer också att där den förälder som har bättre ekonomisk situation står för större del av kostnaderna. I vårt material är det i samtliga fall pappan. Det är också slående att mycket löses på vuxennivå. I de fall som präglas av konflikter mellan föräldrarna slår det igenom när det handlar om ekonomiska överenskommelser relaterat barnen.

Att komma överens på vuxennivå- Sätta sig själv åt sidan

Intervjuerna visade att det finns en uttalad överenskommelse mellan föräldrarna om det växelvis boendet och med det menar vi att man har en överenskommelse om hur lång tid barnet ska vistas hos respektive förälder, hur, var och när växlingen ska ske. I ett fall var man överens om att man inte var överens!

I nio av de arton familjerna var det föräldrarna som bestämt hur det växelvis boendet skulle vara, i fyra bestämde föräldrarna med inflytande från barnen. I en familj tog föräldrarna hjälp av familjerådgivningen för att fastställa boendet. Två familjer tog familjerätten till hjälp för att komma överens och i en av dessa familjer hjälpte de till att formulera avtalet vilket hade sitt ursprung i en långt gående föräldrakonflikt. I ytterligare två familjer var det tingsrätten som avgjorde. I en av de sistnämnda familjerna var konflikten så långt gången som till tingsrättsförhandling och under förhandlingen fick gå ut och komma överens med sina advokater hur avtalet skulle se ut. Det innebar att allting reglerades i detalj och att tingsrätten

fastställde beslutet. I de familjer där föräldrarna kom överens med inflytande från barnen var det relaterat till barnens ålder, ju äldre barn dess mer inflytande. Det som är framträdande i flera intervjuer är att föräldrarna vill undvika växlingen under helgerna. Skälen för det är flera, bland annat vill man ha helgen obruten och lägga in växlingen i en vardagsrutin.

I händelse att överenskommelsen inte fungerar finns det i två fall reglerat i avtal. En förälder går i dialog med sig själv och de övriga går i dialog med den andra föräldern kring detta. Det som framträder här är att man löser det på vuxennivå utan att blanda in barnen. I våra intervjuer framkommer vidare att det ligger på båda föräldrarna och även de äldre barnen att ta initiativ till att samtala om överenskommelsen.

De lite äldre barnen lyfter frågan som är aktuell till en av föräldrarna i avsikt att inte krångla till det för sig eller av rädsla att sår den andre föräldern.

" Hitta lösningar "

Vad gäller initiativ till att ändra något i överenskommelsen ser det ut på samma sätt. Händer något oförutsett som påverkar/inverkar på barnen så är det boendeföräldern som löser detta. Merparten av de intervjuade löser problem som uppstår genom att prata med den andra föräldern.

" Ansträng er – tråkigt om barnet inte får tillgång till bägge föräldrarna "

Tre föräldrar försöker lösa problemen själv utan att blanda in den andra föräldern för att undvika att hamna i konflikt.

" Var inte rädd för att försöka, tänka om i situationer som verkar omöjliga "

En har allt reglerat i avtal.

"Ta ansvar, har man satt barn till världen lär känna dom "

När intervjupersonerna besvarar frågan om vilka råd de vill förmedla till föräldrar som står inför denna situation, att ha ett växelvis boende är de mest framträdande svaren att det är viktigt att etablera en god kontakt med den andra föräldern, att sätta barnens behov först och att samverka och samarbeta för att föra en vuxendialog.

"Hamna inte i det, om ni gör det håll sams "

"Sätt dina egna behov åt sidan "

"Att vara uppväxt i kärnfamilj är kanske det optimala men jag vet inte sonen har aldrig sagt något, är själv uppväxt i kärnfamilj"

Ritualer

Att komma överens på vuxennivå sätta sig själv åt sidan

Som exempel på en återkommande ritual beskrev en informant hur ritualen vuxit fram i form av att man vid överlämnandet satte sig ner och drack kaffe tillsammans för att utbyta information om barnet. En annan informant beskrev hur denna ritual utvecklats genom telefonsamtal mellan föräldrar.

Föräldraupplevelser

Våra intervjuer visar att 15 föräldrar ofta har dåligt samvete. 8 föräldrar har efter separationen fått ta ett större föräldraansvar som inte fanns på samma sätt tidigare. Det framskymtar också att man ser det som ett personligt misslyckande. En del tycker att de fått bättre kontakt med sina barn *"Det är en tveeggad sorg man får ökad närhet men även ökad distans till sitt barn"* 15 föräldrar beskriver också att man lever skilda liv. Ett familjeliv med barnen, när de inte har barnen lever man "singelliv". En del beskriver intensiva perioder med barnen och tiden utan barnen som en återhämtningsperiod. Samtliga föräldrar beskriver att de har behövt tid för att klara omställningen. Flera berättar att veckorna utan barnen ägnas åt att förverkliga sina egna intressen samt att man tar tillfället i akt att arbeta lite mer för att kunna arbeta lite mindre när man har barnen. För att hantera sitt dåliga samvete och saknaden av barnet övergår rutiner till ritualer.

*"Föräldrarna ska ta ansvar, man kan inte begära att barnen ska ha koll på sina föräldrar".
"Vid separation rätt att tänka på sig själv". "Inte tappa bort sig själv". "Lita till de val man gör, att det är det bästa". "Se det inte som ett misslyckande". "Tänk efter vilken bild av livet vill jag ge mina barn".*

Helg

I en familj där överlämning skedde på fredagen underlättades inlemmande i mottagande familjen med fredagsmys. Kunskapen att inte skifta boende för barnen på helgen har vuxit fram ur erfarenheter att det är lättare att lägga in separationen mellan barn och förälder i en

redan befintlig växling, t.ex. att gå till eller från skolan. På så sätt underlättas framväxt av ritualer på helgen. Det beskrivs att föräldrarna ville ha helgerna "orörda" dvs. att överlämningen sker antingen före eller efter helgen. Det beskrevs som en mer naturlig övergång till andra föräldern. "*Skifta aldrig på helgen*".

Vardagsritualer

En ritual som förändras med barnens stigande ålder är att från att mamma sitter på barnets sängkant och småpratar så kommer barnet till mammas sängkant istället. Många familjer hade ritualer för att underlätta för barnen att somna. Flera hade prat på sängkanten om hur dagen varit som senare när barnen blev större överfördes till att barnen gick in i föräldrarnas sovrum och pratade en stund innan de gick och lade sig. En annan ritual var att föräldern pratade en stund med barnet i TV-rummet på kvällen om hur dagen varit och om morgondagens planering som alltid avrundades med att pappa sa "såå" och då visste barnet att han skulle borsta tänderna och sen gå och lägga sig. En familj hade en ritual avseende barnens fritidsaktiviteter på så sätt att bilen följde med den förälder som barnen bodde hos då föräldrarna inte hade budget för vars en bil.

Resultatdiskussion

I intervjuerna valde vi att utgå från frågor om rutiner utifrån idén att ritualer växer fram ur vardagsrutiner i den nya familjen. Rutiner varierar beroende på var man befinner sig i familjelivscykeln, vilken familjekultur, vilka personer, tidsperspektiv och geografisk belägenhet. I analysen av materialet såg vi att det framträdde tydliga mönster med avseende på ritualer. De som framträdde var ritualer vid ekonomi, föräldraupplevelser, komma överens samt ritualer ur vardagen och helg. Föräldrarna är medelklass och vi har fått ett större urval av kvinnor och skälen till det kan vara olika. Männens roll är fortfarande inte lika självklar som förälder som kvinnors. Syfte har varit att spegla barns växelvis boendet utifrån rutiner och ritualers betydelse. Kvinnorna tar fortfarande större ansvar för barnen. Det är en större andel barn som bor hos mamma än pappa i separerade familjer. Det är tjugo år skillnad mellan informanterna. Det visar också att det finns representerat olika generationer inom gruppen och där de yngsta har egen erfarenhet av växelvis boende. Det geografiska avståndet mellan föräldrarna var av stor betydelse. De barn som hade kort avstånd mellan föräldrarna hade också ett mer fungerande samarbete och välfungerande boende. Vi kan också se att när barnen

blev äldre kan de medverka till att transportera sig själv mellan föräldrarna vilket underlättar när föräldrarna bor nära varandra. Utifrån vår definition av växelvis boende framkom i vårt material olika variationer såsom allt från varannan veckas boende till varannan helg och även skifte var fjortonde dag. Barnen visade sig ha inflytande på detta och föräldrarna gjorde dem delaktiga i beslutet. I intervjuerna är föräldrarna måna om att det är barnens bästa som är i fokus. De vill att barnen ska ha ett inflytande som är relaterat till åldern. I de familjer där tingsrätten eller familjerätten beslutat om växelvis boende hade barnen mer lämnats åt att förhandla med boendeförälder om sina villkor. Det vill säga konflikten mellan föräldrarna ger ett större kaos för barnet och det tar längre tid för barnet att förstå nya olika rutiner i de olika boendefamiljerna. I litteraturen beskrivs behov av förhandlingsarena för att hantera orättvisor och illojalitet och få ett fungerande familjeliv.

Föräldrarnas utformning av ekonomin för barns bästa är ständigt återkommande och blir starkt ritualiserat. Ritualerna utvecklade och stärkte det gemensamma föräldraskapet vid utvecklingen och utformningen av det växelvis boendet. I vårt material framkommer att familjer som bara har tingsrätten eller socialtjänsten som förhandlingsarena följer konflikten med in i olika faserna i familjelivscykeln. Bevarandet av konflikten kan ses som ritualiserat. Där barnets föräldrar etablerar ny familj är det viktigt att ingångna avtal hålls, rutiner följs för att ge stabilitet i båda familjesystemen. I de fall ritualer utvecklats ser vi att det underlättar kontakten mellan föräldrar och styvföräldrar. Den nya familjens trygghet bygger på att ingångna avtal hålls eller att föräldrarna tar ansvar för att förändra utifrån barnets behov. Alla föräldrar utom en har sagt att ekonomin är av stor betydelse. I det undantaget hade båda så god inkomst att det inte spelade någon roll. Ekonomin är nära sammankopplat med hur samarbetet fungerar mellan föräldrarna. Konflikterna upplevs tydligare, allvarligare och djupare vid dålig ekonomi. Vid dålig ekonomi hos en av föräldern beskrivs känslor av underlägsenhet, otillräcklighet relaterat den andre föräldern. Det kompenseras genom att ge smågåvor till barnen. Föräldrarna överenskommer kring hur de hanterar ekonomin i syfte att barnen ska ha det så bra som möjligt underlättas av ritualer.

Överlämnandet är i mångt och mycket ritualiserat. Överlämnandet sker på samma sätt och det är kopplat till samma personer. Det är ett mönster som återkommer. Det är vanligt att äldre barn transporterar sig själv mellan föräldrarna om avståndet tillåter det. De rutiner som utvecklats tillsammans med föräldrarna blir en trygg bas för barnen och underlättar övergångarna mellan de två familjesystemen och kopplas till barnets bästa. Enligt Broberg

med flera (2008) är det viktigt att barnet utvecklar en trygg anknytning till båda föräldrarna. Utifrån Whitesides resonemang skulle transportererna i sig utgöra ett stöd för gränsövergångar och hjälpa barnet att hantera saknad mellan sig och föräldern. Betydelsen av ett ritualiserat överlämnande ger ge ökad känslomässig trygghet i att hantera saknad hos barnet och förälder.

Det är viktigt för barnet att deras föräldrar kommer överens för att det ska fungera med det växelvis boendet och att de gör stora ansträngningar för att det ska fungera för dem. Det är närmast ett ritualiserat beteende att och hur föräldrarna tar kontakt med varandra. Det gäller både när det fungerar men även när det uppstår problem som behöver lösas eller information som behöver utväxlas. Familjer som utvecklat ritualer är också familjer som har lättast att hantera stressen vid växlingen och den ständiga känslan av saknad mellan barnen och föräldrar. Om ritualerna ständigt avbryts är det få möjligheter att göra en positiv känslomässig investering. Det blir en förminskning eller frånvaro av ritualer som i sig skapar relationsstress (Fiese, 2006). I de familjer där tingsrätten alternativt familjerätten bestämt hur växelvis boende ska se ut för ett barn visar materialet att den djupgående konflikten mellan föräldrarna fortsätter att påverka barnets situation negativt. Barnen fick i högre utsträckning ta konsekvenser och vara föräldrarnas budbärare.

De föräldrar som vi intervjuat beskriver utvecklandet av rutiner för att hantera vardagen. Ur dessa rutiner utvecklas det ritualer som definierar familjen. Ritualen blir viktig för att stärka föräldrarnas samarbete kring barnen t ex bilen som följer med i överlämnandet. Ett annat exempel är de dagliga rutiner som nattning, borsta tänder, godnattsagor, sitta på sängkanten osv. ritualiseras och uttrycker relationer. Ritualer som är återskapade utifrån nuvarande relationer kan utgöra en vägledning för kommande förhandlingar.

Vid ny familjebildning som innebär växelvis boende för barnen har familjerna färre rutiner och inte utvecklat några ritualer. Att skapa nya rutiner och ritualer kräver kompetens och effektivitet av föräldrarna. Det blir viktigt att inte vara för upptagen av konflikter för att kunna etablera rutiner och ritualer som underlättar vardagen (Fiese, 2006).

Vidare framkommer att föräldrarna undviker växlingen under helgen. Skälen är flera bl.a. vill man ha helgen obruten, växlingen görs till en vardagsrutin som utvecklats till en ritual. Ett exempel på det är att man äter på en bestämd tidpunkt dagen som växlingen sker. Ritualen

definierar familjemedlemmarnas relation och ger möjlighet att stärka banden i relationen som man kommer in i.

Föräldrarna ger uttryck för behov av att leva både singelliv och familjeliv vilket många har ritualiserat. Ritualer stärker anknytningen mellan medlemmarna i hushållen och tvärtom d v s en trygg anknytning ger bättre förutsättningar för ritualer. Det som blir tydligt är att det utvecklas olika rutiner beroende på om man har barnen eller inte. Föräldrarna lever olika liv genom att arbeta mycket de veckor man inte har barnen och arbetar mindre och lägger fokus på relationen till barnet den andra veckan. I de perioder man inte har barnen framträder att fler föräldrar ägnar tid åt att nå sina personliga mål. Det blir mer legitimt att förverkliga sig själv och sina personliga livsmål under singelveckorna. Beskrivningar av frihetskänslor och möjligheten att etablera nya relationer möjliggörs. I vårt material framträder att leva familjeliv kontra singelliv som en svensk företeelse. Detta fenomen har inte tidigare beskrivits i litteraturen. I dessa rutiner utvecklas ritualer avseende singelliv kontra familjeliv som är hjälpsamt för att hantera skuld-känslor, att man splittrat kärnfamiljen och saknar sina barn. Ritualen har betydelse för att underlätta övergångar mellan två tillstånd, singelliv kontra familjeliv.

Slutsatser

Vi har inte funnit i litteraturen något kring att leva singelliv kontra familjeliv och i vårt material framkommer det väldigt tydligt hos flera informanter att det är så de faktiskt lever sina liv. Det har betydelse för deras återhämtning och möjlighet att utvecklas på arbetet. Det är också som tidigare nämnts ett sätt att hantera saknaden efter sitt barn. Utifrån vårt material och granskningen väcktes det en del nya frågor som vi vill lyfta fram. En är att undersöka vidare kring barnens upplevelser kring det växelvis boendet. En annan frågeställning är hur föräldrarna upplever det att leva familjeliv kontra singelliv.

Vad är det som stärker samhörigheten för barnen i de två olika familjesystemen kan vara ett undersökningsområde, kanske med hjälp av familjeklimatformulär?

REFERENSER

- Carter, B. McGoldrick, M. (2005). *The Expanded Family Life cycle. Individual, Family, and Social Perspectives*. Third edition. Allyn & Bacon. USA.
- Combrinck-Graham edit by. (2006). *Children in Family Countexts perspectives on treatment*. Guilford Press. New York.
- Bengtsson, J. (1988). *Sammanflätningar*. Daidalos. Uddevalla.
- Broberg, A. Granqvist, P. Ivarsson, T. Risholm Mothander, P. (2006). *Anknytningsteori- Betydelsen av nära känslomässiga relationer*. Natur och Kultur. Falköping.
- Broberg, A. Granqvist, P. Ivarsson, T. Risholm Mothander, P. (2008). *Anknytning i praktiken: tillämpningar av anknytningsteorin*. Natur och Kultur. Finland.
- Bäck-Wiklund, M. Johansson, T. (2003). *Nätverksfamiljen*. Natur och kultur. Uddevalla.
- Dahlberg, K. Drew, N. Nyström, M. (2001). *Reflective Lifeworld Research*. Studentlitteratur. Lund.
- Fiese, B. (2006). *Family Routines and Rituals*. Yale University.
- Hårveit, H. Jensen, P. (2005). *Familjen plus en*. Mareld. Stockholm.
- Imber Black, E. Roberts, J. (2003). *Rituals In Families & Family Therapy*. Norton. USA.
- Imber Black, E. Roberts, J. (1998). *Rituals For Our Times. Celebrating, Healing and changing Our lives and Our Relationships*. Jason&Aronson. USA.
- Leon, K. Jacobvitz, D. (2003). Relationships Between Adult Attachment Representations and Family Ritual Quality; A Prospective, Longitudinal Study. *Family Proccs*, 42, 419-432.
- Merleau-Ponty, M. (1999). *Kroppens fenomenologi*. Daidalos. Uddevalla.
- Olsson, H. Petitt, B. (1999). *Familjeterapilexikon*. Korpen. Göteborg.
- Pilz, K-G. Gustavsdottir, K. (1984). *Den osynliga familjen*. Ask och Embla. Götborg.
- Schjodt, B. Egeland, T.A. (1989). *Från systemteori till familjeterapi*. Studentlitteratur. Oslo.
- Socialstyrelsen. (2004). *Växelvis boende – Att bo hos både pappa och mamma fast de inte bor tillsammans*.
- Socialstyrelsen. (2006). *Artikelnummer 2006-114-32*.
- Starrin, B. Svensson, P-G. (1994). *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Studentlitteratur. Lund.

Statistiska centralbyrån.(2005). *Barns villkor, Levnadsförhållanden Rapport 110*.

Öberg, G. Öberg, B. (2002). *Vuxna skilsmässobarn berättar*. Prisma. Stockholm.

Öberg, B. Öberg, G. (2004). *Skiljas – men inte från barnen*. Mareld. V Frölunda.

Bilaga 1

Frågeområden till separerade föräldrar med växelvis boende för barnen

Bakgrundsdata

Datum för intervju:.....

1. Nr:..... 2. Namn: 3. Kön:.....

4. Födelseår:..... 5. Skilsmäsoår:.....

6. Civilstånd: 7. Sysselsättning/yrke:.....

8. Antal barn/ålder:.....

9. Boendeform:..... Hur långt mellan föräldrarna?.....

10. Gemensam vårdnad: Ja Nej

11. Nätverk som ni tycker är viktiga vid överlämning?

Se separat nätverkskarta

12. Ny familj:.....
.....
.....
.....

13 Hur har ni löst den ekonomiska situationen kring barnen?
.....
.....
.....
.....

14. Hur har ni utformat era växelvis boenden? (bor barnet varannan vecka hos varje förälder eller hur har man löst det?).....
.....
.....
.....
.....

15. Hur bestämdes det växelvis boendet?.....
.....
.....
.....
.....

16. Har ni gjort förändringar i det växelvis boendet?.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

17. Finns fasta tider för överlämnandet?.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Stöd/följdfrågor

18. Hur ser överlämnandet ut?.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

19. Vem lämnar/hämtar?.....

.....

.....

.....

.....

.....

20. Var sker det? Hemma, skolan, förskolan, går barnet själv?.....

.....

.....

.....

.....

.....

21. Hur gör man med t ex kläder, personliga grejor, husdjur – Packas väskan?.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

22. Finns det en uttalad överenskommelse?

.....
.....
.....
.....

23. Vad gör du om överenskommelsen inte fungerar?.....

.....
.....
.....
.....

24. Vem tar initiativ till att samtala om överenskommelsen?.....

.....
.....
.....
.....

25. Vem tar initiativ till att ändra?.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

26 Hur gör ni om det händer någotoförutsätt? Ex behöver göra förändringar i det växelvis boendet)

.....
.....
.....
.....

27. Har förhållandena förändrats under åren?

.....
.....
.....
.....

.....
.....

28. Har barnet eget rum? Ekonomin – fickpengar till barnen.....

.....
.....
.....
.....

Vardagsrutiner

29. Matsituationer – har man fasta tider för måltider. Plats vidbordet. Förberedelser inför måltiderna i form av inköp och tillagning. Hur gör man?.....

.....
.....
.....
.....
.....

30. Nattning – finns gosedjur som följer med till de olika familjerna? Tider att gå och lägga sig/vem nattar. Godnattsagor?.....

.....
.....
.....
.....

31. Skola och läxläsning – Hur sköts kontakten med skolan, läxläsning. Vem? När? Hur samarbetar föräldrar – skola? Skickas två meddelande från skolan?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

32. Fritidsaktiviteter - Hur sköts de? Delas de upp när barnet är hos resp. förälder eller är vissa aktiviteter personbundna?

.....
.....
.....
.....

33. Kompisar och lek – Fredagsmys -

.....
.....
.....

34. Vem går till doktorn/tandläkaren? Kontinuitet i detta? Hur delar man information? Vems ansvar? Interferera med den andre föräldern.....

.....
.....
.....
.....

Högtider – Symbolvärde

35. Firar man födelsedagar, jul andra högtider två ggr? Är barnen en självklar del i de olika familjerna/släkterna?.....

.....
.....
.....

36. Hur gör ni med gåvor?

.....
.....
.....

37. Semestrar – vilka rutiner finns?.....

.....
.....
.....
.....

38. Äldre barn, växlingen/Har rutinerna förändrats över tid?.....
.....
.....
.....
.....

39. Finns fler vuxna inblandade? Hjälpt utifrån med t ex skola, fritidsaktiviteter.....
.....
.....
.....
.....

40. Om bekymmer uppstår vad gör man? Rutiner/former för problemlösning?.....
.....
.....
.....
.....

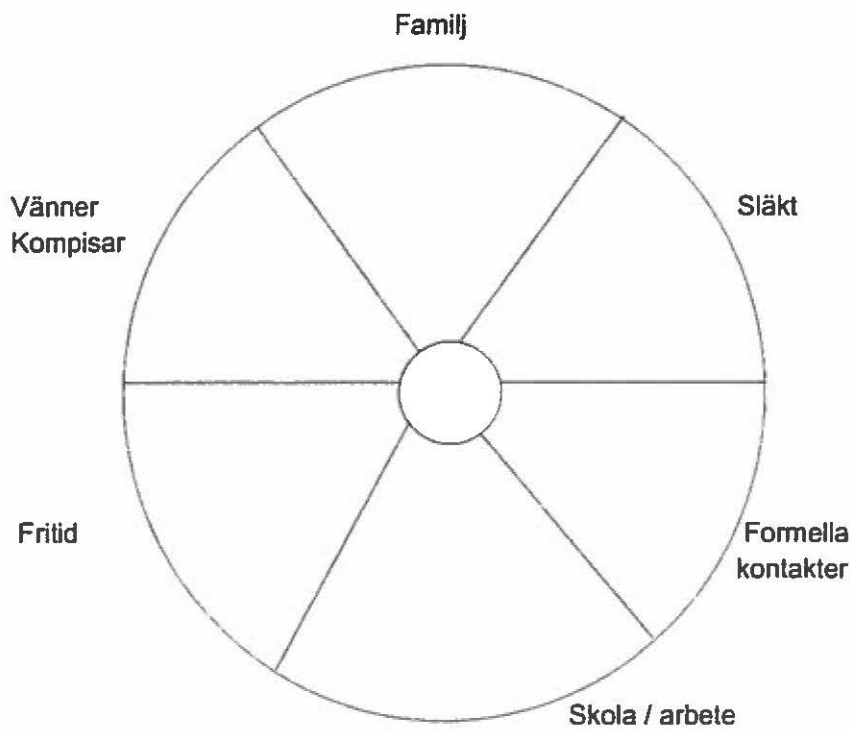
41. Hur är det att vara förälder med barn som har växelvis boende?.....
.....
.....
.....
.....

42. Har det funnits/utvecklats rutiner för dig som förälder för att hantera vardagen/känslorna i denna form av att vara förälder?.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

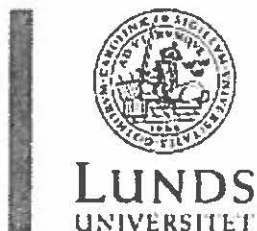
43. Är det något jag glömt att fråga om?.....
.....
.....
.....
.....
.....

44. Vilket råd skulle ni vilja förmedla till andra som står inför situationen med växelvis boende?.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Nätverkskarta



Bilaga 2



Bästa xxxxxx

Vi vänder oss till dig med förfrågan om du är intresserad av att delta i en undersökning av familjer med växelvis boende. Växelvis boende är en förhållandevis ny boendeform och det är värdefullt att få ta del av de erfarenheter föräldrar har av detta. Ditt namn har jag fått av xxxxxxxxxxxxxxxx, som föreslagit dig som deltagare i studien.

Vi är tre studerande på psykoterapeutprogrammet med familjeterapiinriktning vid psykologiska institutionen på Lunds universitet: socionom Ylva Persson Lindström, socionom Ola Lindskog och sjuksköterska Yvonne Wallberg Andersson. I utbildningen ingår att göra en uppsats. Vi har valt att undersöka former och rutiner för barn i familjer med växelvis boende. För studiens genomförande behöver vi intervjua separerade föräldrapar med gemensamma barn under 18 år.

Om du väljer att delta, innebär det att du medverkar i en intervju som kommer att handla om dina upplevelser av rutiners betydelse för dina barn vid växelvis boende. Du kan när du vill och utan att behöva ange skäl, avbryta din medverkan. Intervjun kommer att ta 45-60 minuter och spelas in på band. Det du säger vid intervjun kommer att behandlas konfidentiellt: Eventuella citat som kommer att användas i resultatredovisningen kommer inte att kunna härledas till dig personligen. Intervjun kan ske på min arbetsplats eller i ditt hem eller på annan plats som vi avtalar.

Vår handledare heter Ingegerd Wirtberg, hon är universitetslektor vid institutionen för psykologi. Du kan få kontakt med henne via telefon **0511-80415** eller Ingegerd.Wirtberg@psychology.lu.se

Jag kommer att kontakta dig inom de närmaste dagarna via telefon för att erhålla besked om du vill delta eller ej.

Vänliga hälsningar

Yvonne Wallberg Andersson Ylva Persson Lindström Ola Lindskog
Södra Avenyn i Helsingborg
Nedre Nytorpgatan 13
252 26 Helsingborg
Telefon 042-4001752
yvonne.wallberg-andersson@sodraavenyn.se